

LENGENER MEER (D)

J.C. Smittenberg en R. Zielman

Excursieleiding:	Rudi Zielman en Joop Smittenberg
Datum:	6 september 2014
Deelnemers PKN:	A. vd Berg (Wageningen), R.J. Bijlsma, R. Bult, K. van Dort, R. Douwes, J. Hanenburg, M. Hilboezum, J. Tonkes, G. de Vries (Exloerm).
Gasten:	Th. Huntke (D, onderzoeker van het terrein), Th. Homm (D, mossenspecialist), U. Meyer-Spethmann (D), M. Wagner (D), N.G.J. Straathof (NM), J. Zielman.

Het Lengener Meer is onderdeel van het Natura 2000-gebied (FFH-Gebiet) Lengener Meer, Stapeler Moor en Baasenmeers-Moor in Niedersachsen (D). Het is het belangrijkste restant van een vroeger uitgestrekt hoogveengebied in de Ostfriesisch-Oldenburgische Geest tussen Aurich, Leer en Oldenburg. Zoals vaak bij hoogveenrestanten ligt het aan het uiteinde van ontginningsgebieden. In dit geval op de grens van de Gemeinden Uplengen (Landkreis Leer), Friedeburg (Landkreis Wittmund) en Zetel (Landkreis Friesland).

De excursie startte met het bezoeken van de uitzichttorens aan de rand van het Stapelermoor en het Lengener Meer. Dr. Thomas Huntke gaf een toelichting op het gebied en op zijn onderzoek naar de geschiedenis, vegetatie, hydrologie en waterkwaliteit van het Lengener Meer (Huntke, 2008).

Het Lengener Meer is in 1940 al als Naturschutzgebiet aangewezen. Het bestaat uit een 139 ha. groot gebied met weinig aangetast hoogveen, waarin een groot veenmeer en enkele kleine veenmeertjes (meerstallen) liggen. In het hoogveen van het Lengener Meer zijn nog sporen te zien van de vroegere boekweitbrand-cultuur en van sloten die het gebied moesten ontwateren en begaanbaar maken.

Aan de noordzijde is het natuurgebied uitgebreid met ca. 100 ha. cultuurgrasland op (ontwaterd) veen. Aan de zuidzijde ligt het Stapelermoor, een afgegraven veengebied dat, na afronding van de vervening in 1997, voor natuurontwikkeling is ingericht met een groot aantal compartimenten en veendammen.

We gingen het gebied in vanaf de noordoostzijde via een ca. 500 m lang onderhoudspad op de grens van het Lengener Meer (Landkreis Leer) en het Spolsener Moor (Landkreis Friesland). Aan het eind van dat pad bevindt zich een dichtgegroeid veenmeertje, het Rudelmeer, met dominantie van *Sphagnum pulchrum* (opname Z.31).

We constateerden dat het terrein behoorlijk droog en derhalve goed begaanbaar was. Thomas Huntke en Thomas Homm vertelden dat er deze zomer erg weinig regen is gevallen. Dit in tegenstelling tot enkele gebieden niet zover hier vandaan (bv. Noord-Groningen en Twente). De droogte was dus niet verwonderlijk. Overigens was de veenmosvegetatie in het dichtgegroeide veenmeertje nog wel goed vochtig. De dikte van het veenpakket is hier meer dan 2 meter (gemeten met de veenboor van Nicko Straathof).

Iets verderop, in het westelijk deel van het dichtgegroeide Rudelmeer maakten we dicht bij elkaar 5 opnamen van de bult-slenkenvegetatie (op de vegetatiekaart van Huntke "Schwingrasen") met *S. pulchrum* en *S. magellanicum* (R/J1 en 2, Z.32, 33 en 34).

Uit onze vegetatie opnames blijkt dat de grens tussen slenk, kolk en bult niet scherp is. Waarbij aangetekend moet worden dat op micro-schaal meer onderscheid te maken is: hoe kleiner de opname, des te treffender de karakteristiek. Als een bult-proefvlak te ruim wordt omgrensd, zitten er langs de rand vaak al slenksoorten in. Fraai is te zien dat de kolken een tussenpositie innemen, niet uitgesproken nat, maar ook niet uitgesproken droog.

Over de veenheide-vegetatie (Bult-Schlenken-Komplex) maakten we een omtrekkende beweging langs de westkant van het deels nog open Muddermeer. Dwars over het dichtgegroeide deel van dit veenmeertje werden nog enkele opnamen gemaakt (Z.37, Z.38 en R/J3). Later bleek dat de laatste 2 opnamen dezelfde mooie bult van *Polytrichum strictum* betroffen, kort na elkaar opgenomen met een iets andere begrenzing. Thomas Huntke kon met enig zoeken een groeiplaats van *Drosera anglica* terugvinden aan de zuidzijde van het Muddermeer (R/J4). Langs de oorspronkelijke zuidrand van het meer ligt een fraaie begroeiing van *Narthecium ossifragum* (Z.39).

Na onderling overleg besloten we omstreeks drie uur niet meer door te steken naar het Stapelermoor, maar nog langs een dichtgegroeid veenmeertje te gaan waar Rudi en Joop (samen met Dirk Blok) bij de voorexcursie in 2013 mossen hadden verzameld, maar geen opnamen gemaakt. Onze opname J5/Z.42 geeft een beeld van de vegetatie. De dikte van het veen leek hier wat minder dan bij het Rudelmeer. In 2013 hadden Rudi, Dirk en Joop wel een opname gemaakt halverwege het pad en het dichtgegroeide veenmeertje in een veenheide met *S. pulchrum*, *S. magellanicum*, *S. rubellum* en *S. subnitens* (Z1309). In deze omgeving werd door Geert de Vries wat verder naar het oosten nog een fraaie groeiplaats van *Sphagnum rubellum* ontdekt.

We liepen omstreeks half vijf via de Zollweg (noordelijke zandweg) terug naar de auto's.

Mossen (Musci) en Paddenstoelen (Fungi)

Wij hebben in het Lengeler Meer opmerkelijk veel levermossen (L) aangetroffen, onder meer zeldzaamheden als *Mylia anomala*, *Cephalozia lunulifolia* en beide *Kurzia*-soorten (Tabel 2). Het aantal bladmossen (B), gewoonlijk qua soortenaantal ruimschoots in de meerderheid, bleef beperkt. We zijn niet bezig geweest met een uitputtende mossen-inventarisatie en hebben vooral de goed ontwikkelde hoogveendelen bezocht. Het zal dus geen verwondering wekken dat *Sphagnum pulchrum* veelvuldig gevonden werd, evenals *S. magellanicum*.

Tijdens de tocht door het veen zijn ook enkele paddenstoelen genoteerd (Tabel 3).

Literatuur

Huntke, Thomas, 2008. Vegetationsökologische Untersuchungen zur Entwicklung des Naturschutzgebietes Lengener Meer (Landkreis Leer) – eine Fallstudie zur Effizienz des Naturschutzes von Hochmooren. Dissertation Universität Oldenburg.

Huntke, Thomas, 2010. Die Flora im NSG Lengener Meer, eine floristisch-ökologische Zeitreise. Pres. Gesellschaft zur Erforschung der Flora Deutschlands (GEFD), Hannover 29.-31. Oktober 2010

Tabel 1. Opnamen hoogveenvegetatie Lengener Meer op 06.09.2014 en 24.10.2013

type	slenk	bult/ kolk	kolk	kolk	kolk	rand	rand	heide	kolk	kolk	rand	bult	bult
code en nr. auteur	Z.33	Z.32	R/J4	R/J1	R/J2	Z.39	J5/Z42	Z1309	Z.31	Z.37	Z.34	R/J3	Z.38
datum	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14	24.10.2013	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14	6.9.14
UTM 32 oost 42	5001	5002	4896	5007	4999	4850	4346	4311	5074	4792	5004	4823	4825
UTM 32 noord 591	4215	4217	4034	4216	4212	4015	4144	4218	4255	4060	4214	4035	4039
afm. m x m	0,4 x 1	0,5 x1	2 x 2	2 x 2	2 x 2	3 x 3	3 x 3	1.5x1.5	2 x 2	4 x 3	2 x 2	2 x 2	1,5x1,5
Bed.krl.(%)	20	30	30	10	30	80	50	60	80	35	20	20	40
Bed.ml. (%)	100	90	100	100	100	40	100	60	80	99	100	100	100
Strooisel (%)								30					
Eriophorum angustifolium	2m	+p	2m	2m	2m	1p	2m	1p	1b	2m	2m	2m	2m
Erica tetralix	1p	2b	2b	1	2b	1b	2b	1b	2b	2b	+a	+	1a
Vaccinium oxycoccus	+p			+	1	+p	1	1a	+p	1a	+p	2b	2a
Sphagnum magellanicum			2a	+	5	2b		1b	3a	2b	+a	3	4a
Andromeda polifolia	+p	+p	1	+	1	+p		1b		+p		1	1a
Sphagnum pulchrum	5b	2a	2a	5	+	2b	4	1p	4a	2a	5b		
Drosera rotundifolia	+p	+p	1	1	2m	+p	1			+p	+p	1	
Rhynchospora alba	2b	2a	2a	2a		1p	2b			1p	+p	1	
Cladopodiella fluitans			+	2m	+	+p	+						
Cephalozia macrostachya			+		1	+p	+				+p		
Cephalozia connivens			+						+p		+p	+	
Myrica gale				+					3a	2b	2b	+	1b
Polytrichum strictum										1a		4	3b
Calluna vulgaris		+p			+	2a		3a	1b	2a		+	1a
Molinia caerulea						1p	2m	2a	3b	2a			
Narthecium ossifragum						4b	1	3a					
Odontoschisma sphagni						+p		1a	+p				
Sphagnum cuspidatum							1b		1a	+p			
Sphagnum papillosum		5b	5							4b			
Hypnum jutlandicum			+					+p					
Cladopodiella francisci							+				+p		
Kurzia pauciflora							1a						+p
Aulacomnium palustre												1	1p
Sphagnum fallax										+p		+	
Drosera anglica			r										
Larix sp.				r									
Warnstorfia fluitans						+p							
Mylia anomala							+						
Sphagnum subnitens								2a					
Sphagnum rubellum								+p					
Lophozia ventricosa								+p					
Betula pubescens								+p					
Kurzia sylvatica									+p				
Calypogeia fissa									+p				
Campylopus introflexus									+p				
Empetrum nigrum												+	

Tabel 2. Mossenlijst (Musci) PKN excursie Lengener Meer, 06.09.2014 en 24.10.2013

Groep	Genus	Species	Fert	Narth.veld	Kolk	Slenk	Bult	Veenheide
B	<i>Aulacomnium</i>	<i>palustre</i>					x	
B	<i>Campylopus</i>	<i>introflexus</i>			x			
B	<i>Hypnum</i>	<i>jutlandicum</i>						x
B	<i>Polytrichum</i>	<i>strictum</i>			x		x	
B	<i>Warnstorfia</i>	<i>fluitans</i>		x				
L	<i>Calypogeia</i>	<i>fissa</i>			x			
L	<i>Calypogeia</i>	<i>muelleriana</i>						x
L	<i>Cephalozia</i>	<i>connivens</i>	c.per.		x			x
L	<i>Cephalozia</i>	<i>lunulifolia</i>				x 2		
L	<i>Cephalozia</i>	<i>macrostachya</i>		x	x			x
L	<i>Cladopiella</i>	<i>fluitans</i>		x	x 2	x		
L	<i>Cladopiella</i>	<i>francisci</i>			x 2			
L	<i>Kurzia</i>	<i>pauciflora</i>	c.per.			x	x	
L	<i>Kurzia</i>	<i>sylvatica</i>	c.per.		x			
L	<i>Lophozia</i>	<i>ventricosa</i>						x
L	<i>Mylia</i>	<i>anomala</i>			x			
L	<i>Odontoschisma</i>	<i>sphagni</i>		x	x	x 2		x
V	<i>Sphagnum</i>	<i>cuspidatum</i>			x			
V	<i>Sphagnum</i>	<i>fallax</i>			x			
V	<i>Sphagnum</i>	<i>magellanicum</i>		x	x 2		x	x
V	<i>Sphagnum</i>	<i>papillosum</i>			x		x	
V	<i>Sphagnum</i>	<i>pulchrum</i>		x	x 3	x 5	x	x
V	<i>Sphagnum</i>	<i>rubellum</i>						x
V	<i>Sphagnum</i>	<i>subnitens</i>						x

Tabel 3. Paddestoelen Lengener Meer, 06.09.2015 (Roel Douwes)

locatie	1 (031)	2 (032-35)	3 (036)	4 (037-39)	
soort	Verlande meerkolk	Verlande meerkolk	Veen-heide	Kolk met D. anglica	Ned. naam
<i>Entoloma sphagneti</i>	x		x	x	Grote veenmossatijnzwam
<i>Galerina cerina</i>	x				Roestbruin mosklokje
<i>Galerina cerina</i> <i>var. longicystis</i>				x	Roestbruin mosklokje (var. longicystis)
<i>Galerina paludosa</i>	x				Vlokkig veenmosklokje
<i>Hypholoma udum</i>	x	x			Bruine moeraszwavelkop
<i>Tephrocye palustris</i>	x				Veenmosgrauwkop